

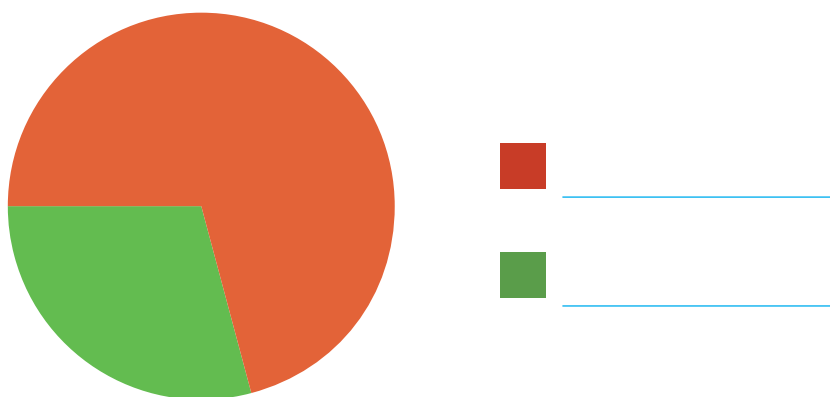
ОКЕАНИ ТА МАТЕРИКИ

Розділ 2

Материками, океанами та частинами світу на географічних картах

1. Розглянь діаграму. Зазнач, яким кольором на ній позначено суходіл, а яким – воду.

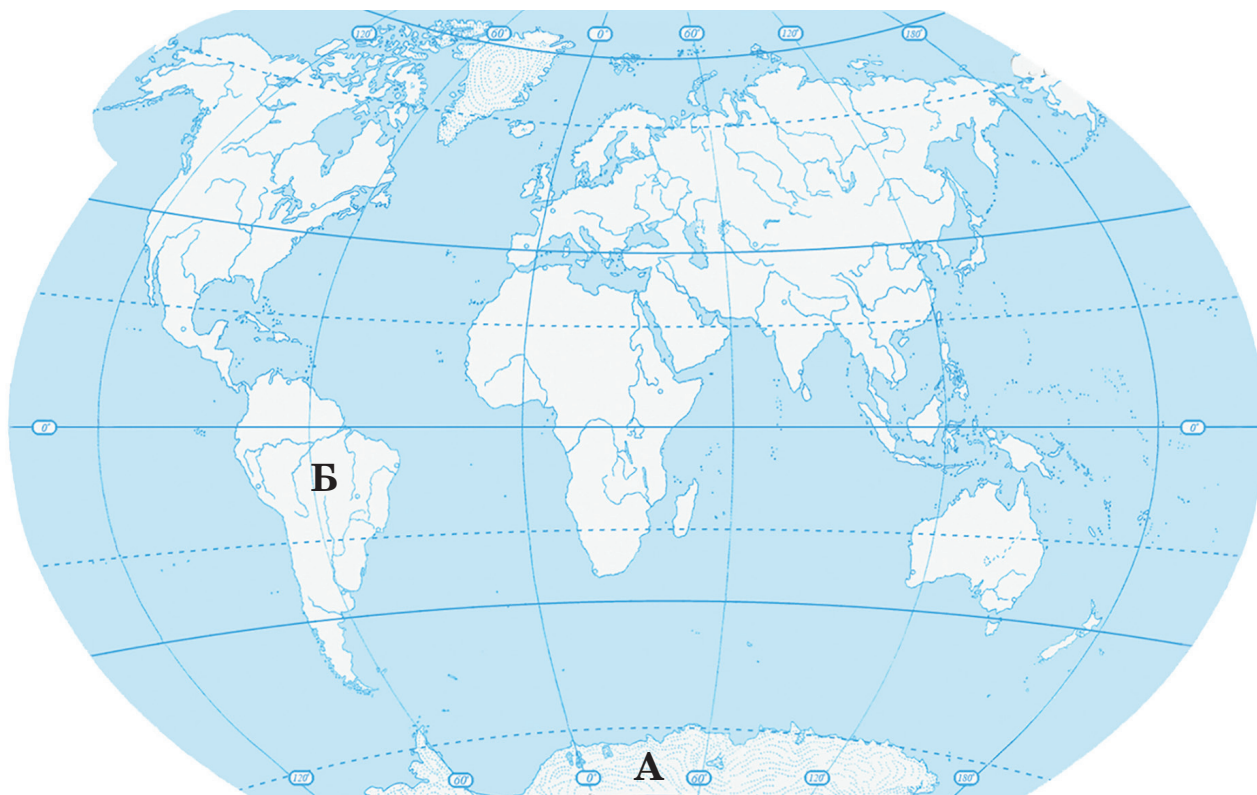
2. Вибери слово, яке правильно доповнить речення. Підкресли його.
 - Найбільшу частину Землі охоплює *суходіл вода*.
 - Україна розміщена у *східній західній* півкулі.
 - Найбільшими водними просторами є *моря океани*.
 - Суходіл розділений на *п'ять шість* материків.
3. Заповни пропуски у таблиці.

Материками	Частини світу
Євразія	
	Африка
	Америка
Австралія	
	Антарктида

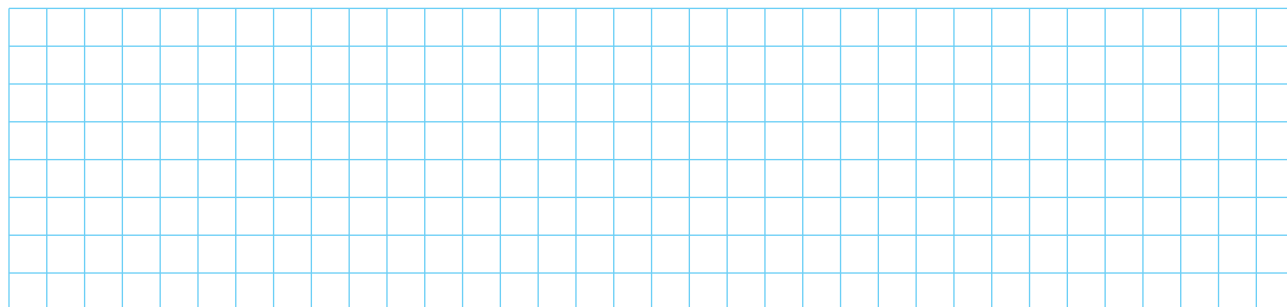
4. Розглянь карту світу. На ній буквами А і Б позначено два материки. Запиши назву кожного материка.

Назва материка А _____

Назва материка Б _____

5. Давньогрецький учений Ератосфен перший обрахував розміри земної кулі. Провівши цікавий експеримент, він зробив висновок, що окружність Землі становить 39 690 км. Згідно із сучасними даними – 40 000 км. З'ясує, на скільки помилився Ератосфен.

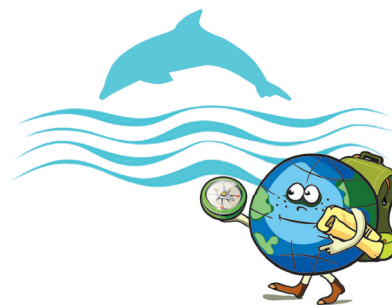

6. Нанеси на контурну карту назви материків і частин світу. Підпиши океани.

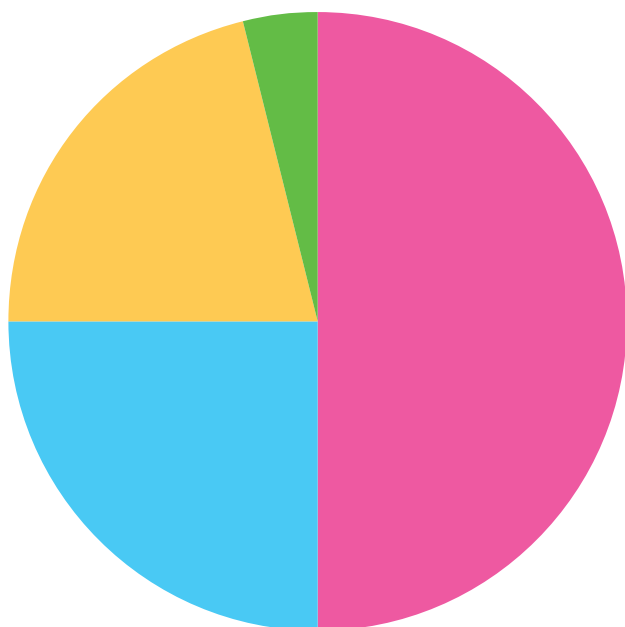
ПРИРОДА ГОЛУБОЇ ПЛАНЕТИ

Тихий океан

1. Розглянь карту світу й діаграму. Установи, який колір на діаграмі відповідає Тихому океану. Запиши назви материків, які він омиває.

Світовий океан

2. Яку водорість Тихого океану називають морською капустою? Що виготовляють з водоростей?

3. На світлинах зображено палтуса, каракатицю, камбалу, тунця. Підпиши їх.

4. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення про тварину, яка мешкає у водах Тихого океану.

5. Уяви себе Тихим океаном. Напиши від його імені лист жителям планети Земля.

Лист жителям планети Земля

З повагою, Тихий океан.

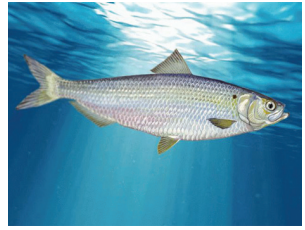
Чим цікавий Атлантичний океан

1. Підпиши на фрагменті контурної карти Атлантичний океан і материки, які він омиває.

2. Використовуючи різноманітні джерела інформації, дізнайся, які є версії походження назви Атлантичного океану.

3. На світлинах зображено скумбрію, оселедця, окуня морського, тріску. Підпиши їх.

4. Намалюй умовні значки корисних копалин, які добувають у морях Атлантичного океану та біля його берегів. Підпиши їх.

5. Назви чинники, які забруднюють Атлантичний океан.

Які таємниці приховує Північний Льодовитий океан

1. На контурній карті підпиши материки, які омиває Північний Льодовитий океан, та о. Гренландія.

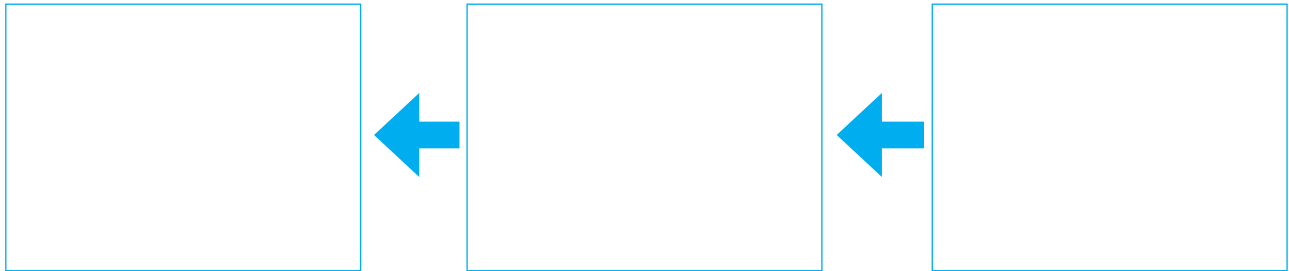

2. Запиши прикметники з префіксом *най-*, які характеризують Північний Льодовитий океан.

3. На світлинах зображено тюленя, білого ведмедя, гренландського кита і моржа. Підпиши їх.

4. Склади ланцюг живлення, який можна спостерігати в Північному Льодовитому океані.

5. Білі ведмеді і моржі не подібні один до одного, але обидва виживають в умовах сильного холоду. У білого ведмедя хутрова шуба допомагає зберігати тепло. У моржів такої шуби немає. Що допомагає моржам зберігати тепло?

А бивні **Б** вуса **В** плавці **Г** шар жиру

6. Ознайомившись з природними умовами Арктики, склади поради полярникам, які вперше збираються в експедицію на Північний полюс.

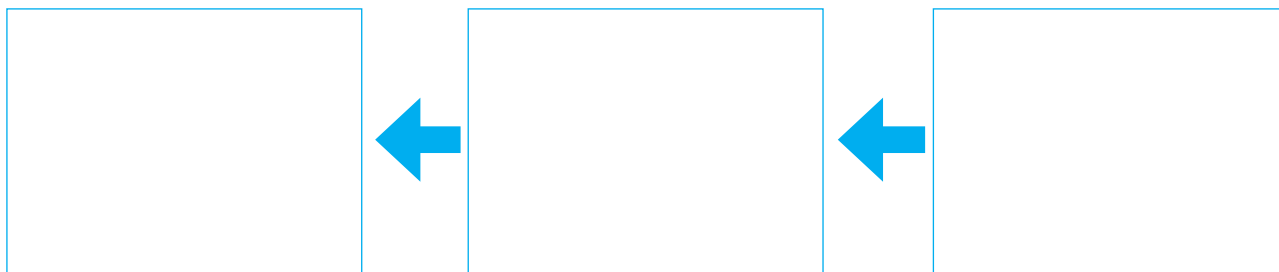

Що приховують глибини Індійського океану

1. Підпиши на контурній карті Індійський океан і материки, які він омиває.

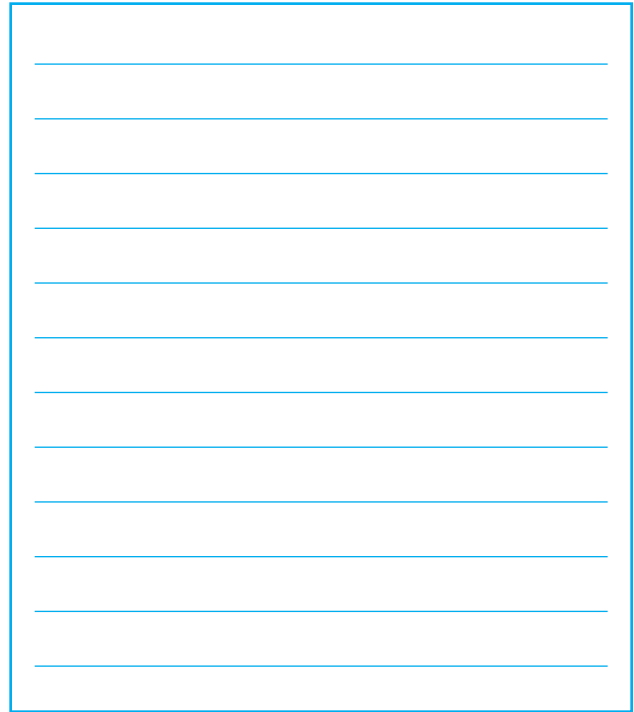
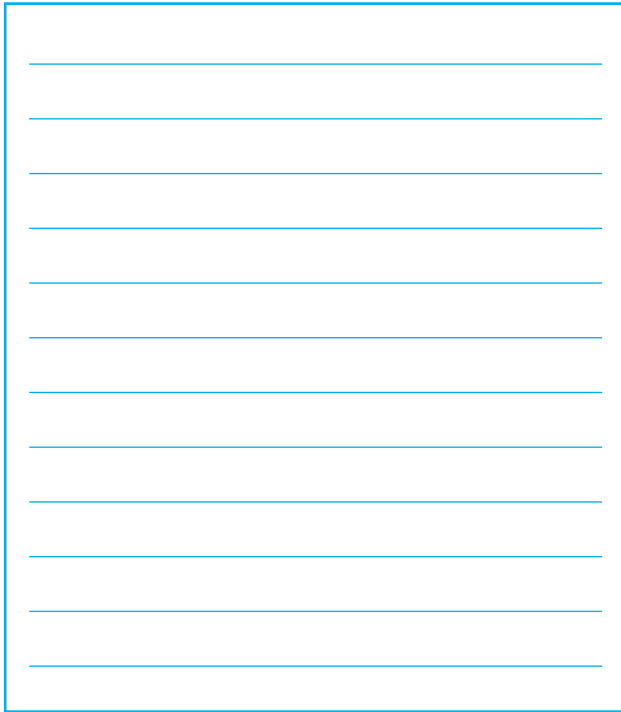

2. Склади ланцюг живлення, який можна спостерігати в Індійському океані.

3. Склади схему «Господарська діяльність в Індійському океані».

Господарська діяльність в Індійському океані

4. Установи відповідність між океанами, позначеними цифрами на картах, та їхніми назвами.

- А Північний Льодовитий океан
- Б Атлантичний океан
- В Тихий океан
- Г Індійський океан

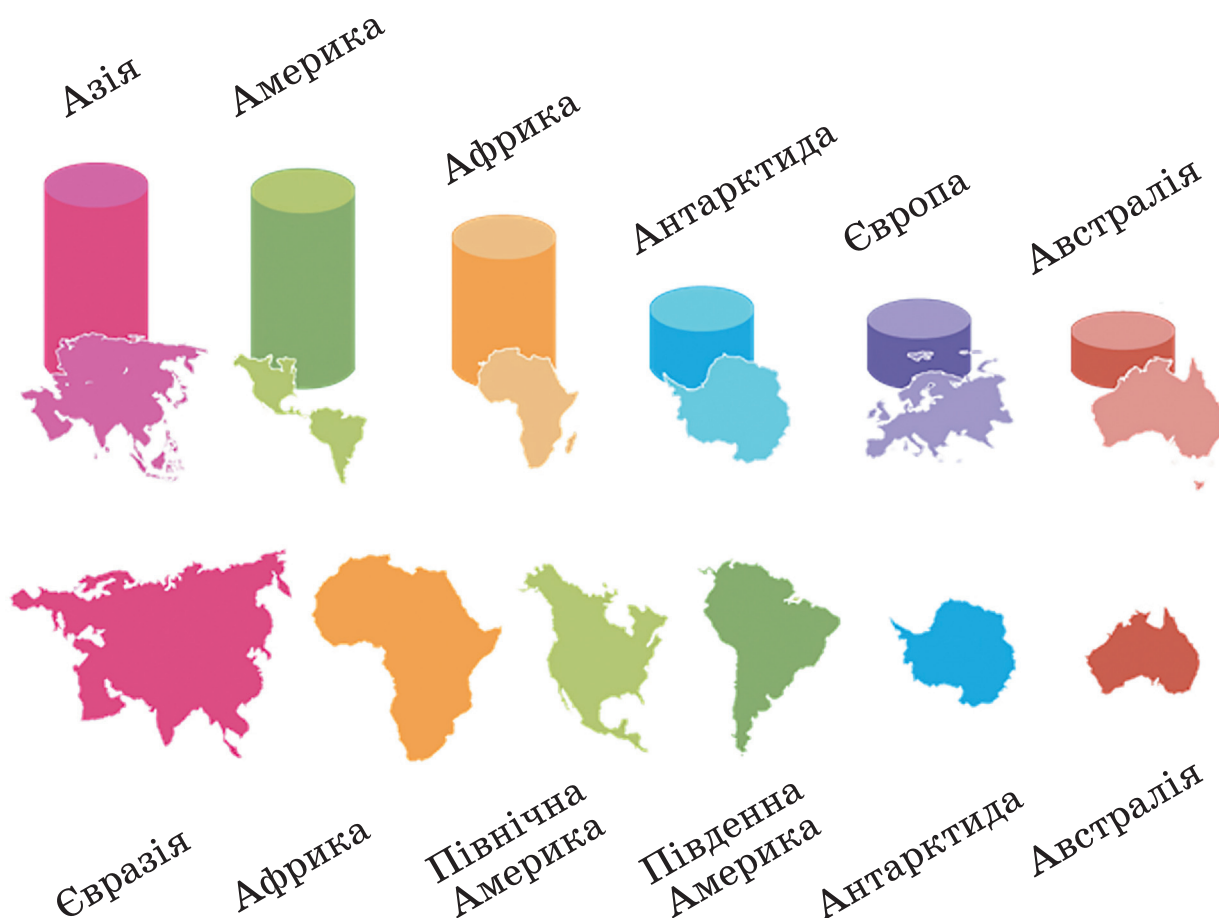
☐
☐
☐
☐

ПРИРОДА МАТЕРИКІВ

Євразія – найбільший материк

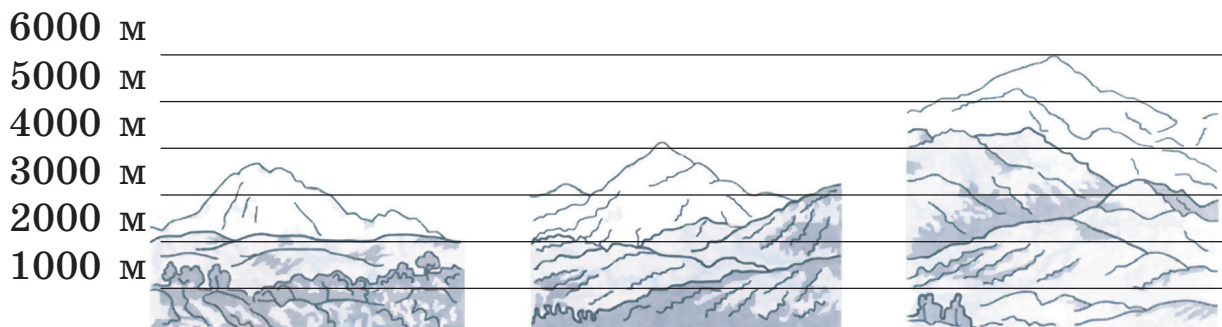
1. Користуючись діаграмою, порівняй площі материків і частин світу. Запиши назву найбільшого материка і частини світу.

2. Використовуючи шкільний атлас, познач на контурній карті Євразії межу між Європою та Азією.

3. Підпиши на контурній карті Євразії Уральські гори, Каспійське море, озеро Байкал, Україну та Китай.
4. За малюнками та картами шкільного атласу встанови назви гір та їхніх вершин. Запиши.

Гори _____

Вершина _____

Гори _____

Вершина _____

Гори _____

Вершина _____

Які рослини та тварини мешкають на материку Євразія

1. Підкресли назви півкуль, у яких розміщений материк Євразія.

Північна Західна Південна Східна

2. Назви яких рослин і тварин, характерних для островів Північного Льодовитого океану й узбережжя материка, ти знаєш? Напиши.

Рослини

Тварини

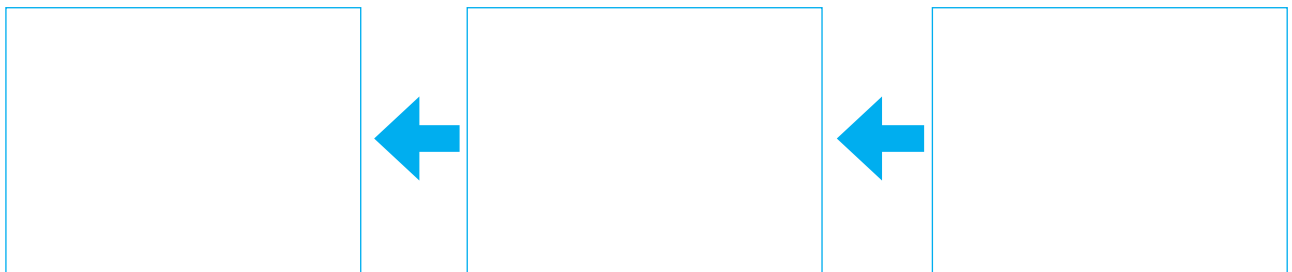
3. Склади ланцюг живлення арктичної льодової зони.

4. Пригадай і напиши назви характерних для тундри:

а) рослин _____

б) тварин _____

5. Запиши ланцюг живлення, характерний для тундри.

6. Пригадай, які звірі мешкають у тайзі. Упізнай деяких з них за фрагментами. Підпиши.

7. Знайди й підкресли помилки у тексті. Перевірте одне одного.

Рослини й тварини пустель пристосувалися до нестачі вологи. Тут ростуть верблюжа колючка й саксаул, які мають багато дрібненьких коротких корінців. Дикий осел кулан вирізняється винятковою витривалістю, а антилопа джейран здатна долати великі відстані в пошуках їжі й пити солону воду. Водяться в пустелях лосі, козулі. Численними є тушканчики та ховрахи.

8. Заповни таблицю.

Рослини мішаного лісу Євразії

Дерева	Кущі	Трав'янисті рослини

9. Які рослини степів ти знаєш? Розглянь світлини. Підпиши.

10. Які із цих тварин найімовірніше живуть у пустелі? Обведи.

11. Які рослини тропічного лісу зображено? Добери назву та з'єднай лінією із світлиною.

хлібне дерево

мускатний горіх

чорне дерево

банан

бамбук

манго

12. За завданням підручника, користуючись картами й додатковою літературою, склади розповідь про рослинний і тваринний світ будь-якої природної зони Євразії. Запиши план повідомлення.

13. Опиши ліс, який росте поблизу місця твого проживання. Заповни таблицю.

Рослини лісу		Тварини лісу		Результати діяльності людини
Дерева	Трав'янисті рослини	Звірі	Птахи	
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Чому Африка – найспекотніший материк Землі

1. Підкресли назви півкуль, у яких розміщений материк Африка.

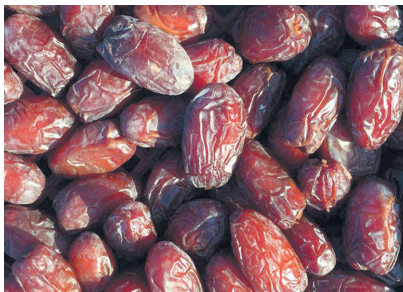
Північна

Західна

Південна

Східна

2. Підпиши ті культурні рослини, які вирощують в Африці.

3. Наведи на контурній карті Африки червоним олівцем екватор. Як таке розміщення материка вплинуло на його природу?

4. Користуючись картами шкільного атласу, підпиши:

- гору Кіліманджаро;
- о. Мадагаскар;
- річки: Ніл, Конго;
- озеро Вікторія.

Які рослини і тварини мешкають в Африці

1. Використовуючи текст підручника, заповни пропуски.

У Північній Африці розміщена найбільша пустеля світу _____ . Улітку спека вдень там сягає _____ у затінку. Дощі можуть не випадати кілька років поспіль. Біля джерел і в долинах річок, де ґрунтові води підступають близько до поверхні, розвивається багата рослинність. Такі місця називають _____ .

Найпоширеніша рослина оазисів – _____ .

2. Напиши визначення.

Савани – це _____

3. Прочитай. Упізнай рослину.

На безкрайому трав'янистому просторі саван Африки височать величезні дерева з розлогим гіллям. Висота їх не дуже велика – 18–25 м, але стовбур у нижній частині дуже товстий – до 40–45 м в окружності. Це одне з найтовщих і найдовговічніших дерев у світі. Тривалість життя цих дерев – 5000 років.

Познач ✓ .

пальма

мімоза

баобаб

4. Використовуючи джерела інформації, підготуй повідомлення про рослину або тварину (за вибором), яку можна побачити лише у вологих екваторіальних лісах Африки. Запиши назву об'єкта. Укажи джерело інформації.

5. Упізнай і підпиши назви тварин і рослин, які трапляються у савані Африки.

6. Поміркуй і запиши, які проблеми охорони природи Африки зображено.

Blank lines for writing answers to question 6.

Природні умови Північної Америки

1. У яких півкулях розміщена Північна Америка? Підкресли.
Південній Північній Західній Східній
2. Користуючись картами шкільного атласу, запиши назви корисних копалин, на які багата Північна Америка. Заповни таблицю.

Назви корисних копалин	Умовні знаки

3. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення про корінних жителів материка – індіанців.

3. Користуючись атласом, підпиши на контурній карті Північної Америки:

- гори Кордильєри;
- гори Аппалачі;
- річку Міссісіпі;
- Великі озера;
- Ніагарський водоспад;
- океани, які омивають береги Північної Америки.

Рослинний і тваринний світ Північної Америки

1. Чи правильні подані твердження? Обведи «Так» або «Ні». Усно виправ помилку.

У зоні арктичних пустель Північної Америки упродовж року дмуть холодні вітри, вирують заметілі, дуже сильні морози	Так/Ні
Улітку в зоні арктичних пустель зростають трав'янисті рослини	Так/Ні
Тут водяться білі ведмеді, які полюють на тюленів і моржів	Так/Ні
На суходолі трапляється миша-полівка, яка зимує під снігом, риючи там численні ходи	Так/Ні

2. Запиши назви рослин і тварин, які характерні для тундри Північної Америки. Перевірте одне одного.

Рослини: _____

Тварини: _____

3. За підручником заповни таблицю.

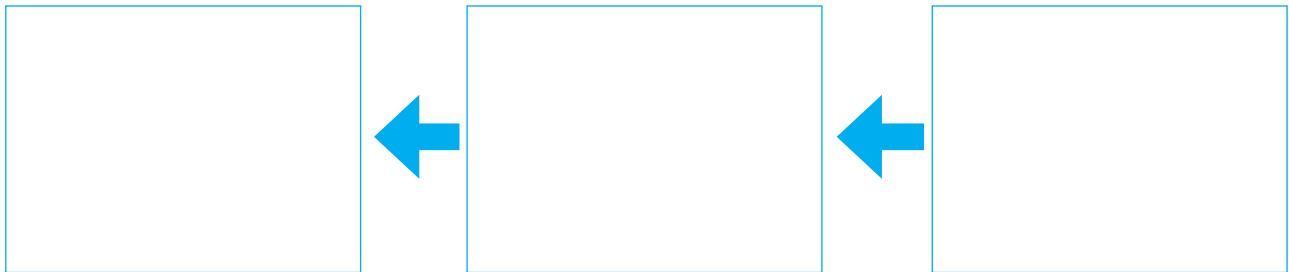
Ліси Північної Америки

Тип лісу	Характерні дерева
Тайга	_____ _____ _____ _____
Мішані та листяні ліси	_____ _____ _____ _____

4. Підпиши назви тварин, які мешкають у Північній Америці.

5. Склади ланцюг живлення, характерний для тундри Північної Америки.

6. Упізнай тварину, яка мешкає у лісах Північної Америки.

Цей звір трапляється в лісових заростях. Його легко впізнати за довгим кошлатим піднятим хвостом та яскравим забарвленням. Під хвостом у тварини розміщені особливі залози, які виділяють маслянисту рідину з дуже неприємним запахом, що нагадує протухле яйце. У разі небезпеки звір влучно «стріляє» цією рідиною на відстань до 2–3 метрів.

Познач ✓.

дикобраз

скулс

енот-полоскун

7. За завданням підручника склади коротке повідомлення про рослину або тварину, яка, на твою думку, може бути символом Північної Америки. Запиши план повідомлення.

Природа Південної Америки

1. Підкресли півкулі, у яких розміщена Південна Америка.

Південна

Північна

Західна

Східна

2. Познач на контурній карті:

- екватор;
- океани, які омивають береги Південної Америки;
- гори Анди та їхню найвищу вершину;
- річку Амазонку і водоспад Анхель;
- озера Маракайбо і Тітікака.

Перевірте одне одного.

3. Поясни, чому Південну Америку називають дощовим материком.

4. Користуючись текстом підручника і картами шкільного атласу, заповни таблицю.

Корисні копалини Південної Америки

Назви корисних копалин	Умовні знаки

5. Використовуючи різноманітні джерела інформації, підготуй невеличке повідомлення про одне з озер Південної Америки або водоспад. Запиши план повідомлення. Виступи з ним перед однокласниками та однокласницями.

Рослинний і тваринний світ Південної Америки

1. За підручником доповни речення.

Дощовими називають ліси, _____

2. Упізнай на світлинах рослини тропічного лісу Південної Америки. Підкресли правильні назви.

кавове дерево
ананас
динне дерево

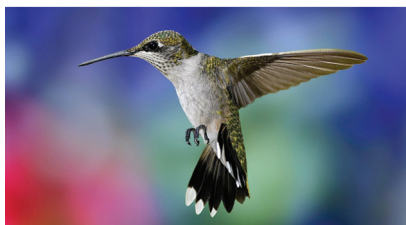
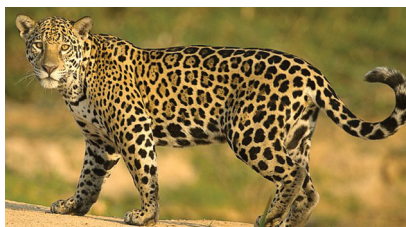

манго
ананас
банан

лотос
орхідея
Вікторія-регія

3. Яких тварин вологих екваторіальних лісів Південної Америки ти знаєш? Розглянь світлини. Підпиши.

4. Порівняй рослинний і тваринний світ саван Південної Америки та Африки. Заповни таблицю.

Савана Південної Америки		Савана Африки	
Рослини	Тварини	Рослини	Тварини

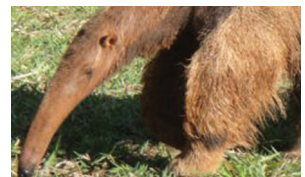
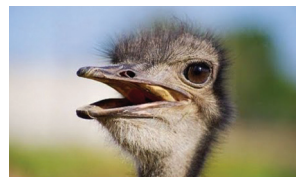
5. Упізнай звіра, який мешкає у савані Південної Америки.

Звір укритий панциром з невеликих пластинок, із сильними короткими лапами з вигнутими кігтями. У разі небезпеки тварина заривається в землю.

Підпиши її зображення.

6. Упізнай тварин саван Південної Америки за фрагментами. Підпиши назви цих тварин.

7. Поміркуй і запиши, які є проблеми охорони природи Південної Америки.

Австралія – найсухіший материк

1. Підкресли півкулі, у яких розміщена Австралія.

Південна

Північна

Західна

Східна

2. Познач на контурній карті:

- океани, які омивають береги Австралії;
- острови Нова Гвінея і Тасманія;
- Великий Бар'єрний риф;
- річки Мурей і Ейр.

3. За допомогою умовних знаків дай відповідь на запитання: на які корисні копалини багатий материк Австралія?

--	--	--	--	--

4. Чим займається населення Австралії? Заповни таблицю.

Вирощують сільськогосподарські рослини	Розводять тварин

5. Яку назву має країна, розміщена на материку Австралія?

* Використовуючи різноманітні джерела інформації, підготуй цікаве повідомлення про Великий Бар'єрний риф. Придумай назву для повідомлення.

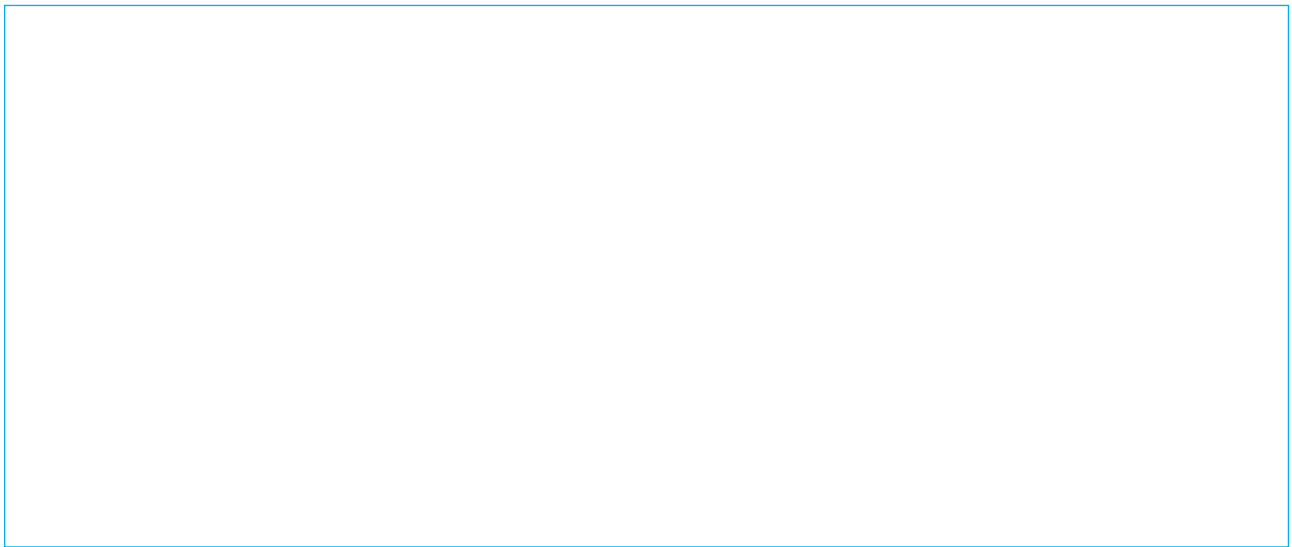

Рослинний і тваринний світ Австралії

1. У якій природній зоні Австралії можна побачити рослини, зображені на світлинах? Спробуй підписати їх.

2. Намалюй, як ти уявляєш австралійську савану.

3. Упізнай дерево.

У дерева дуже розгалужені корені, завдяки чому воно дістає з ґрунту велику кількість води, що випаровується через листки. На гілках листки розташовуються ребром до сонячного світла, тому крона дерева не утворює тіні.

Познач ✓.

акація

пляшкове дерево

евкаліпт

4. Упізнай тварину савани Австралії.

Це сумчаста тварина. У неї дуже довгі й сильні задні лапи, довгий міцний хвіст, потрібний для утримання рівноваги під час стрибка. Ця тварина – «чемпіон» зі стрибків у довжину серед тварин, її результат – понад 10 м.

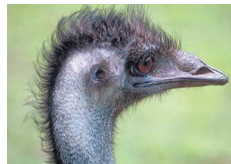
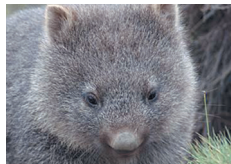
Познач ✓.

страус ему

кенгуру

вомбат

5. Упізнай мешканців саван і пустелі Австралії за фрагментами. Запиши назви тварин.

6. Наведи приклади сумчастих тварин Австралії. Запиши. Яка тварина є символом Австралії? Підкресли.

7. Запиши назви тварин, які мешкають у зоні пустель Австралії. Поясни, як вони пристосувалися до життя у таких умовах.

Назва тварини	Особливості пристосування до життя у пустелі

Антарктида – найхолодніший материк

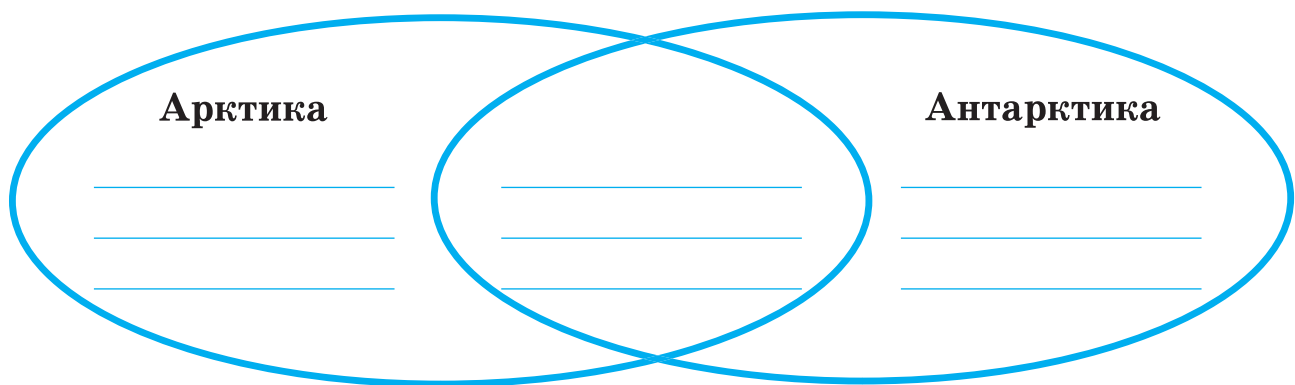
1. Познач на контурній карті океани, які омивають Антарктиду. Допиши речення.

Найближче до Антарктиди розміщений материк

Полюс холоду Землі – це _____

2. За допомогою кіл Вєнна порівняй, що спільного і чим відрізняються Арктика та Антарктика.

3. Запиши прикметники з префіксом *най-*, які характеризують Антарктиду. Порівняй свої записи із записами сусіда по парті. За потреби доповни їх.

4. Поміркуй, чому в Антарктиді заборонено господарську діяльність людини. Запиши своє міркування.

5. Яку назву має українська науково-дослідна станція, розміщена в Антарктиді?

6. Чому Антарктиду називають найвищим материком?

7. Обведи правильні твердження.

Населення Антарктиди займається риболовлю.	Так/Ні
Товщина льодового покриву на Антарктиді понад 2000 м.	Так/Ні
На Антарктиді немає ні річок, ні озер.	Так/Ні
Учені досліджують льодовики, клімат, прибережні води.	Так/Ні
Антарктида не належить жодній державі світу.	Так/Ні
Для Антарктиди характерна морозна, але безвітряна погода.	Так/Ні

Рослинний і тваринний світ Антарктиди

1. Доповни речення. Дай відповідь на запитання.

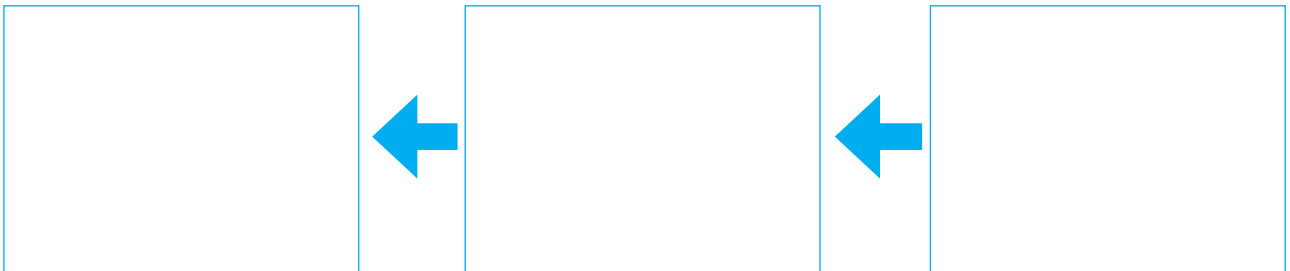
Оазисами в Антарктиді називають _____

На якому материку ще можна зустріти оазиси?

2. Яких птахів Антарктиди ти знаєш? Підпиши.

3. Склади ланцюг живлення, характерний для Антарктичного узбережжя.

4. Запиши назви ссавців Антарктиди. Перевір себе за підручником.

5. Упізнай звіра.

Звір дістав назву завдяки виростам шкіри на морді, що схожі на хобот. Вони є лише у самців. Це великі тварини. Тіло самця може досягати довжини до 6,5 м, маси – понад 3 тонни. Майже весь час звірі проводять в океані, де шукають поживу – рибу, кальмарів. Вони також здатні швидко рухатися по суходолу. Під час линяння тварини перебираються на берег і в безпечних місцях утворюють «лежбища».

Познач ✓.

кит

морський леопард

морський слон

6. Поміркуй і запиши, які проблеми охорони природи Антарктиди зображено.

7. Найпоширеніші птахи Антарктиди – це пінгвін Аделі та імператорський пінгвін. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення про одного із цих птахів (на вибір). Запиши план повідомлення. Укажи джерело інформації.

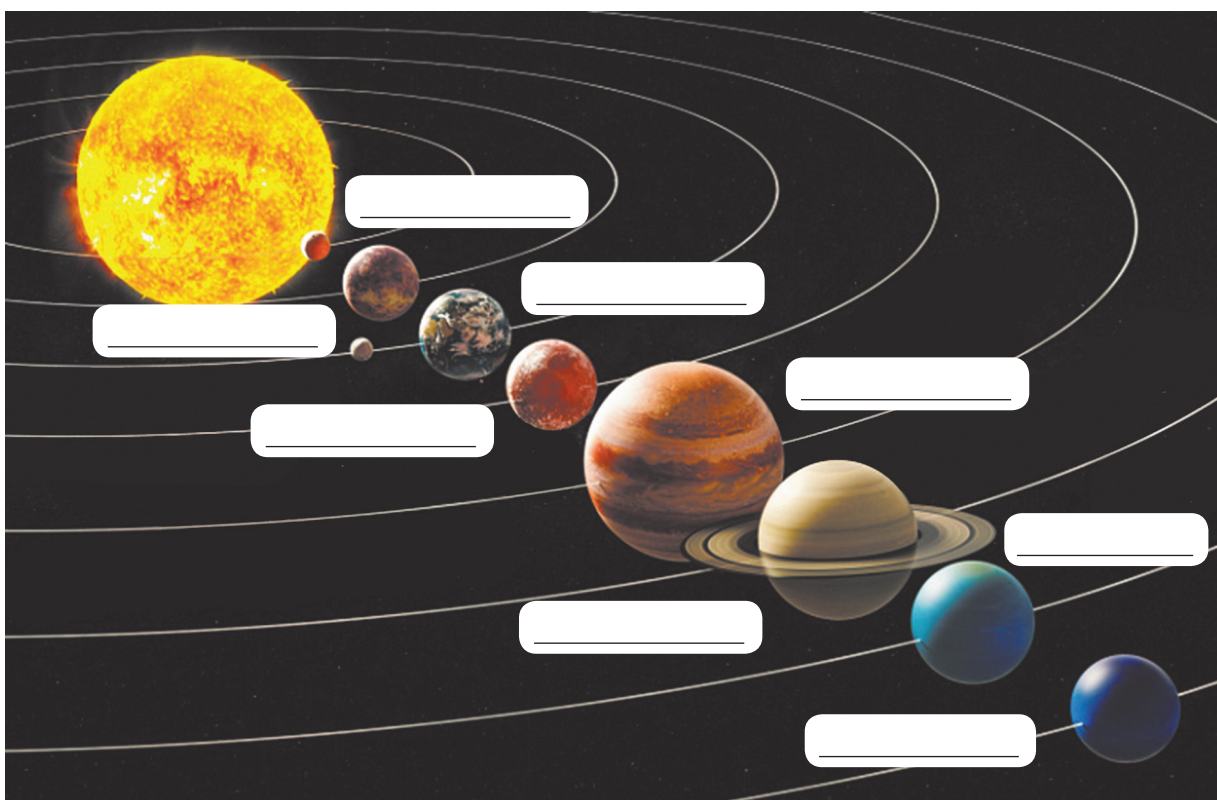
ВСЕСВІТ І СОНЯЧНА СИСТЕМА

Розділ 3

Як влаштована Сонячна система

1. Підпиши планети Сонячної системи на малюнку.

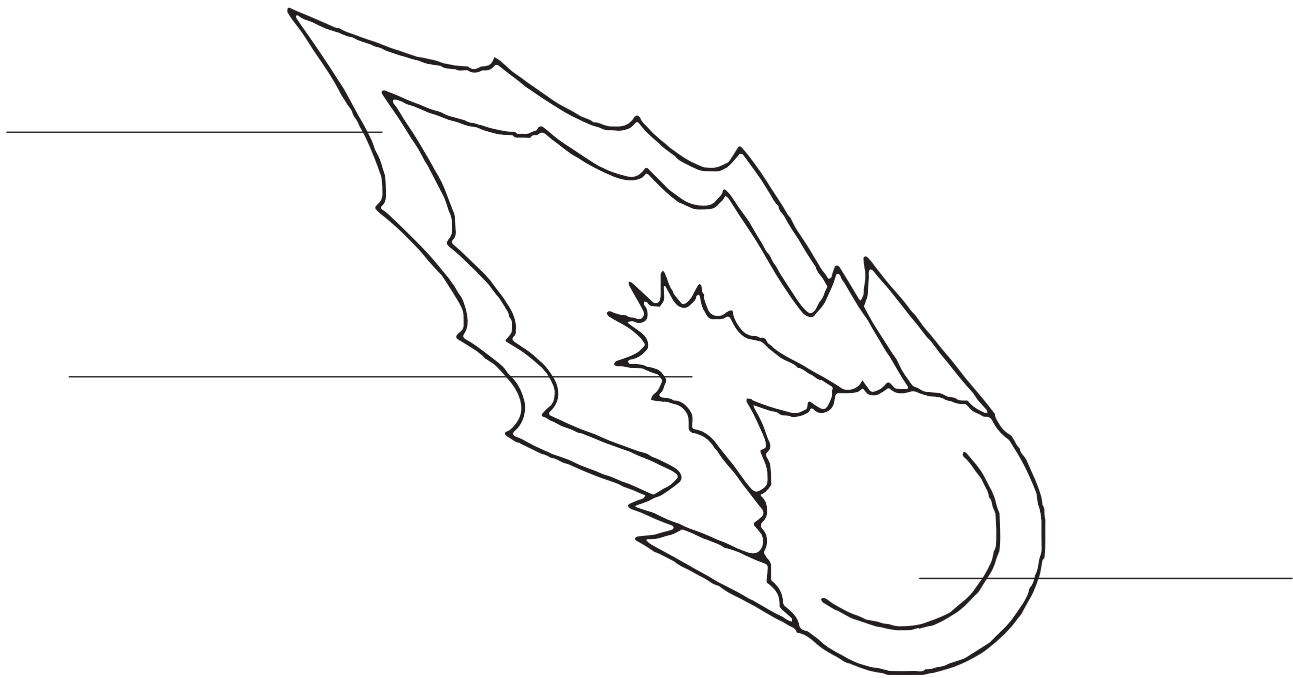

2. Пронумеруй планети в порядку їхнього віддалення від Сонця. Перевірte одне одного.

☐ Земля	☐ Марс	☐ Сатурн	☐ Нептун
☐ Уран	☐ Венера	☐ Меркурій	☐ Юпітер

3. Запиши назву небесного тіла, яке найкраще видно із Землі.

4. Розфарбуй комету та підпиши її будову.

5. Познач ✓, які твердження про Місяць є правильними.

- Зміна вигляду Місяця на небі – це його фази.
- Місяць обертається тільки навколо Землі.
- Місяць – розпечена куля. Тому його видно на небі.
- Місяць учетверо менший за нашу планету.
- На Місяці немає повітря, тому не існує життя.

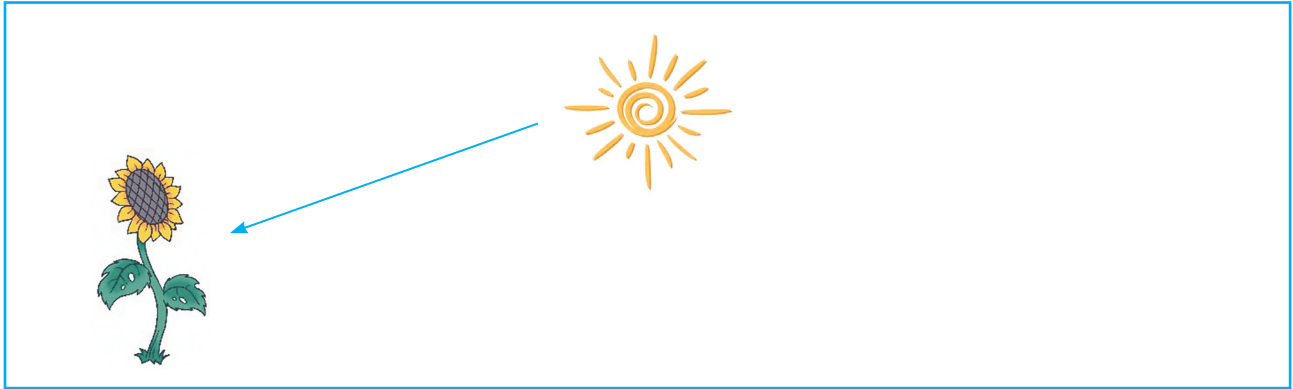
6. Установи відповідності за допомогою стрілок.

Метеорит ●	● Великі уламки метеорів, які не згоріли в атмосфері й сягнули земної поверхні.
Метеор ●	● Холодне небесне тіло, що складається із замерзлих газів, води й твердих частинок.
Астероїд ●	● «Зорі, що падають».
Комета ●	● «Малі планети».

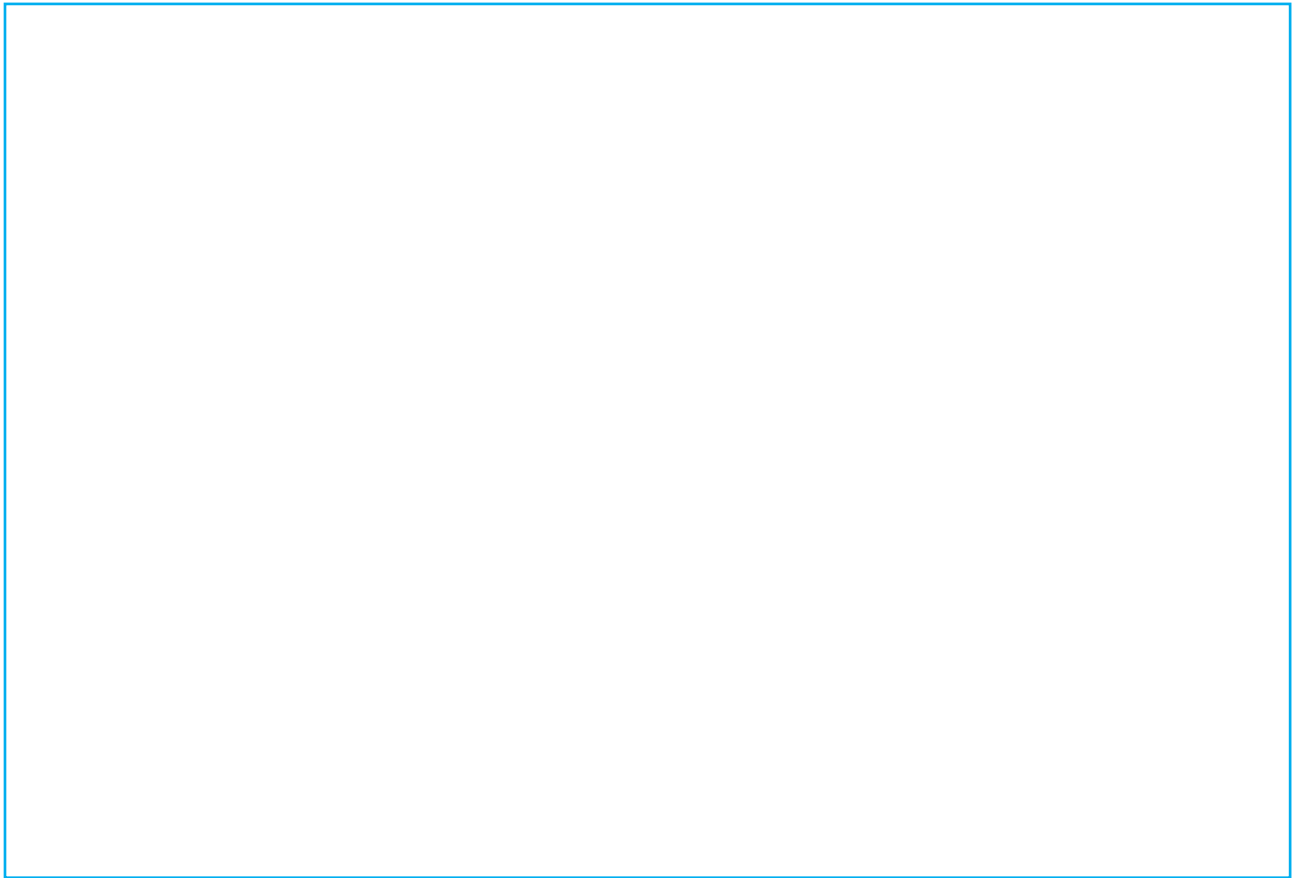

Сонце – центральне тіло Сонячної системи

1. Домалюй схему «Значення Сонця для природи планети Земля».

2. Намалюй Землю у вигляді точки. Тоді Сонце потрібно намалювати у вигляді круга діаметром 110 мм. Порівняй рисунки і зроби висновок.

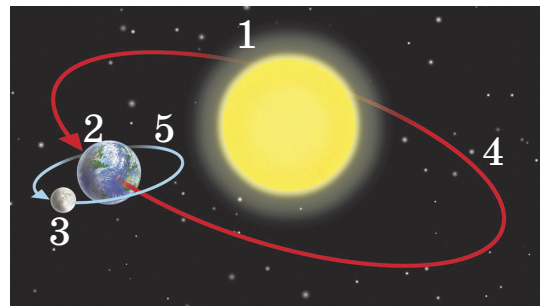
3. Запиши назву одного з видів енергії, яку Земля отримує від Сонця.

4. Зобрази будову Сонця. На схемі зазнач, де найвища температура.

5. Розглянь малюнок. Запиши назви ліній і небесних тіл, які на ньому зображено.

- 1 – _____
- 2 – _____
- 3 – _____
- 4 – _____
- 5 – _____

6. Проведи дослідження. Увімкни в кімнаті світло і стань під лампочкою так, щоб з'явилася тінь. Тепер порухайся, при цьому зверни увагу, як змінюється довжина тіні. Зроби висновок. Від чого залежить довжина тіні?

Висновок: _____

7. Укажи два об'єкти, які випромінюють власне світло. Обведи букву біля правильної відповіді.

- А** свічка і Місяць
- Б** Сонце і свічка
- В** Місяць і дзеркало
- Г** дзеркало і Сонце

Які бувають планети

1. Що означає слово **планета**? Познач ✓.

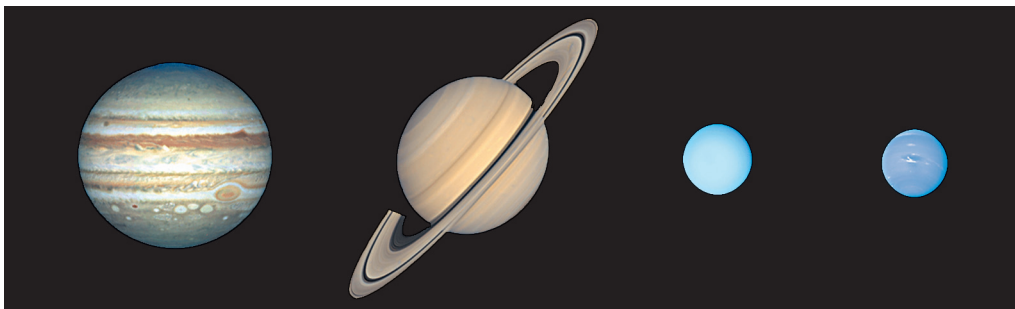
подорож

мандрівка

екскурсія

турне

2. Підпиши назви планет-гігантів.

3. Установи відповідність між планетами та їхніми характеристиками.

Сатурн ●	● Складається з великої кількості льоду.
Уран ●	● Найбільша планета Сонячної системи.
Нептун ●	● Має кільця, які складаються переважно з крижаних часточок різного розміру, а також гірських порід і пилу.
Юпітер ●	● Найвіддаленіша від центра планета Сонячної системи.

4. Користуючись текстом підручника, заповни таблицю «Планети-гіганти».

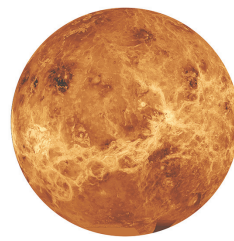
Планета	Особливості будови	Температура	Кількість супутників
Юпітер			
Сатурн			
Нептун			
Уран			

5. Розташуй планети за зростанням відстані до Сонця.
 Юпітер Сатурн Нептун Уран
6. Закресли «зайву» назву в кожному рядку. Поясни (усно) свій вибір.
- Меркурій, Юпітер, Венера, Земля, Марс.
 - Юпітер, Сатурн, Венера, Уран, Нептун.
7. Вибери і познач ✓ особливості планет-гігантів. Перевірте одне одного.
- Більша відстань до Сонця
 - Невеликі розміри
 - Великі розміри
 - Невелика відстань до Сонця
 - Мало супутників
 - Мало або немає супутників
 - Наявність кілець
8. Використовуючи додаткові джерела інформації, добери 2–3 цікаві факти про планети-гіганти. Виступи з повідомленням перед однокласниками та однокласницями.

Таємниці планет земної групи

1. Упізнай за світлинами планети земної групи. Запиши їхні назви.

2. Познач ✓ рядок, у якому подано тільки назви планет земної групи.

Меркурій, Земля, Венера, Юпітер.

Уран, Нептун, Марс, Земля.

Меркурій, Венера, Земля, Марс.

Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун.

3. Вибери і підкресли особливості планет земної групи. Перевірте одне одного.

Велика відстань до Сонця; невеликі розміри; велетенські розміри; невелика відстань до Сонця; багато супутників; мало супутників або їх немає.

4. За текстом підручника заповни таблицю.

Планети земної групи

Назва планети	Розміри	Відстань до Сонця	Температура	Наявність супутників

Як відбувається добовий і річний рух Землі

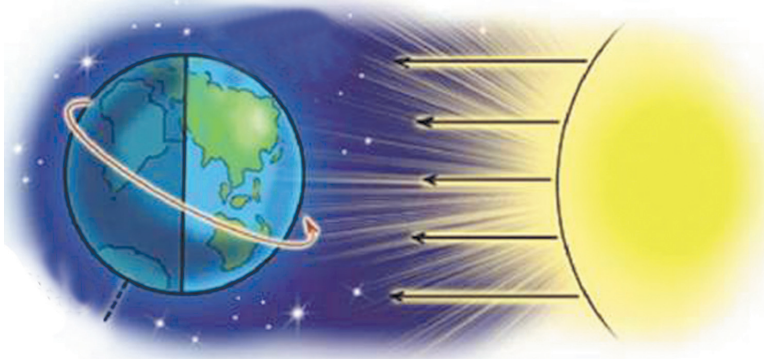
1. Познач на малюнку земну вісь. Стрілкою покажи, у якому напрямку обертається Земля. Допиши речення.

Наша планета обертається в напрямку

_____.

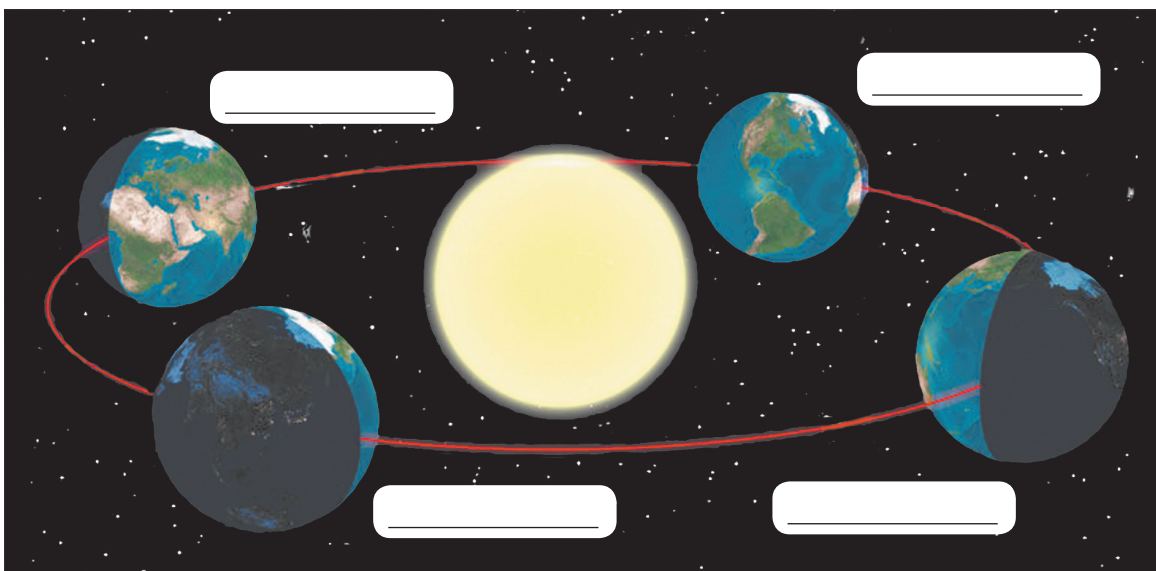
2. Розглянь схему. Запиши, на яких материках день, а на яких – ніч.

День _____

Ніч _____

3. За схемою встанови, якій порі року відповідає кожне положення Землі. Запиши.

4. За який час Земля здійснює один оберт навколо своєї осі? Познач ✓.

за 12 годин

за 24 години

за місяць

за рік

5. Проведи спостереження за обертанням Землі навколо своєї осі. Запиши висновок.

Час доби	Довжина тіні (см, м)	Що змінилося?	Куди обернена тінь?	Де перебуває Сонце?
8.00– 9.00				
12.00– 13.00				
15.00– 16.00				
18.00– 18.00				

Висновок: _____

6. Що відбудеться, якщо Земля не буде обертатися навколо своєї осі?

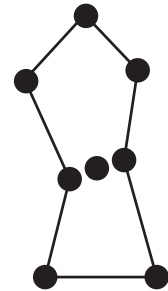
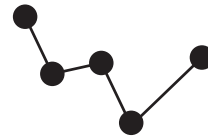
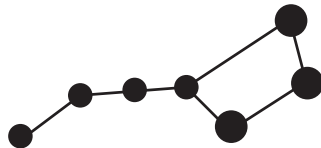
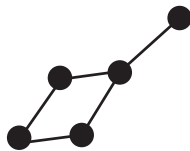

Що можна побачити на зоряному небі

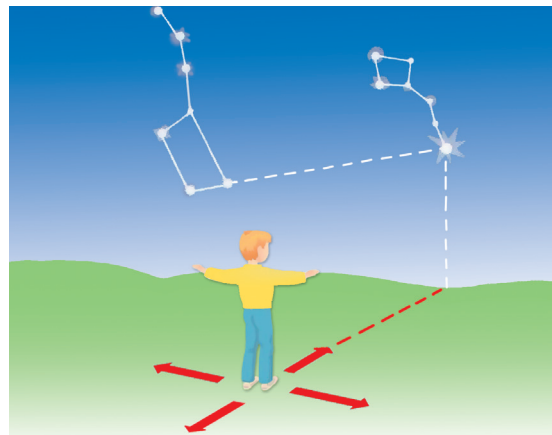
1. Тобі доводилося бачити на нічному небі зорі? Замалюй одну з них ліворуч. Прочитай у підручнику текст «Що таке зорі?». Чи змінилося твоє уявлення про зорі? Намалюй зорю праворуч.

--	--

2. Розглянь схеми сузір'їв. Знайди серед них та обведи Велику Ведмедицю. За атласом з'ясуй назви інших сузір'їв. Підпиши.

3. Познач сторони горизонту. Перевірте одне одного.

4. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення про Велику чи Малу Ведмедицю або Полярну зорю (за вибором).

5. Користуючись картою Зоряного неба, запиши у таблицю по чотири назви сузір'їв Північної і Південної півкулі.

Сузір'я Північної півкулі	Сузір'я Південної півкулі
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

6. Поясни, як ти розумієш прислів'я.

З неба зорі хапає, а під носом не бачить.

7. Відгадай загадки.

- Воду в ріках нагріває,
матір-Землю зігріває.
Нам усміхається в віконце
чарівне, гаряче _____.
- Нічного неба оберіг,
і схожий бік його на ріг.
Козак моторний, красний,
хто ж цей красень ясний? _____

Молочний Шлях – наша галактика

1. Доповни речення. Запиши інші назви Молочного Шляху.

Молочний Шлях – _____

2. Заповни пропуски.

Зоряна система _____ має вигляд _____.

3. У яких галузях діяльності людина використовує результати дослідження Всесвіту?

4. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення (презентацію) про апарати, за допомогою яких людина досліджує Всесвіт. Запиши план свого повідомлення.

5. Відгадай планету за описом. Запиши її назву.

- Найбільша планета Сонячної системи _____
- Назва природного супутника планети Земля _____
- Планета яскраво-червоного кольору _____
- Третя планета Сонячної системи _____

6. Знайди слова до теми «Всесвіт і Сонячна система». Обведи або зафарбуй різними кольорами.

к	т	т	и	к	а	ч	к	у	ю
и	в	к	п	д	т	р	д	ж	я
л	с	а	ш	ї	е	й	в	є	м
у	е	л	ь	о	м	а	р	с	д
в	с	а	ц	р	о	с	ю	о	х
с	в	г	я	е	к	р	н	н	я
н	і	а	с	т	т	а	с	ц	л
і	т	м	і	с	в	а	н	е	ш
г	ч	у	м	а	ц	ь	к	и	й
п	і	ч	у	м	р	л	д	о	д

- Сонце
- Марс
- Місяць
- Комета
- Астероїд
- Всесвіт
- Галактика
- Чумацький Шлях

7. Відгадай загадки.

- Рівненька стежинка посипана перлинками.

- Вівці день і ніч пасуться, а молока не дають.

Давні й сучасні уявлення людей про Всесвіт

1. Запиши визначення.

Всесвіт – це _____

2. Закінчи речення.

Всесвіт в уявленнях давніх людей _____

3. Уяви, що тобі трапилася істота, яка живе поза нашою галактикою. Вона хоче прилетіти до тебе в гості. Розкажи й запиши, де ти живеш.

4. Обведи **зеленим** кольором літальний апарат, за допомогою якого вивчають космос, а прилад – **червоним** кольором.

5. Поєднай лініями слова, які характеризують космічний корабель.

КОСМІЧНИЙ КОРАБЕЛЬ

вивчає планету

має герметичну кабінку

слуховий апарат

літальний апарат

вивчає рослини

перевозить людей в іншу країну

доправляє людей у космічний простір

вивчає ґрунти на інших планетах

6. Що дало людині освоєння космосу? Наведи приклад.

7. Розглянь світлини. Запиши інформацію про людей, яких зображено на них.

Ім'я космонавта _____

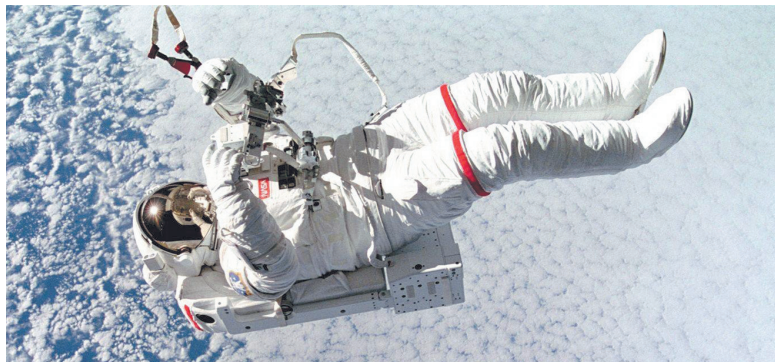
Яка подія в історії України пов'язана із цією людиною _____

Ім'я космонавта _____

Яка подія в історії України пов'язана із цією людиною _____

8. Дізнайся, яку назву має одяг космонавта.

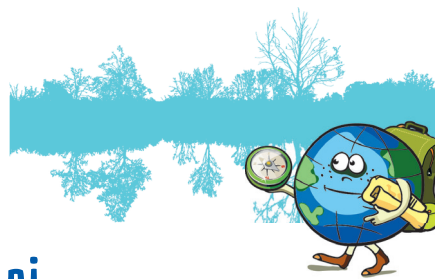
9. Запиши, якими якостями має володіти космонавт.

МАЙБУТНЄ – ЦЕ МИ

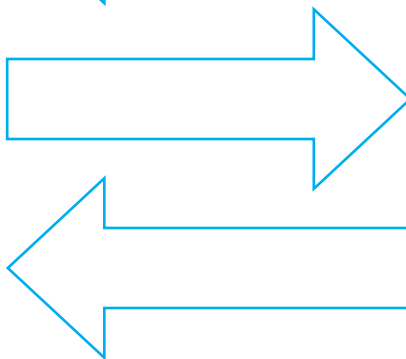
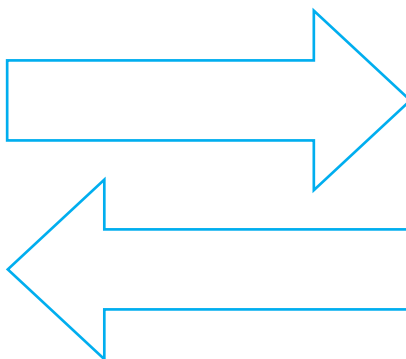
ЛЮДИНА І ПРИРОДА

Розділ 4

Які взаємозв'язки існують у природі

1. На стрілках напиши, який взаємозв'язок існує між тваринами й рослинами. Що отримують тварини від рослин, що тварини дають рослинам?

2. Установи стрілками харчові зв'язки між цими об'єктами.

3. У природі хижаком називають тварину, яка живиться іншими тваринами. Тварину, якою живляться, називають здобиччю. З'ясуй, яке твердження щодо хижаків і здобичі є істинним, а яке – хибним. Познач ✓.

	Правильно	Неправильно
Тварина з гострими зубами – найімовірніше хижак	☐	☐
Хижак завжди більший за здобич	☐	☐
Велика тварина не може бути здобиччю	☐	☐
Деякі тварини можуть бути хижакими і здобиччю	☐	☐

4. Підпиши назви тільки тих тварин, які є хижаками.

5. Використовуючи ключові слова, склади три речення, у яких опиши зв'язок між рослинами і тваринами.

Ключові слова: жаба, комар, лев, косуля, рослиноїдні, хижаки, крокодил, зебра.

Як людина змінює природу

1. Визнач предмети чи об'єкти з найближчого навколишнього середовища, що можуть негативно впливати на здоров'я людини. Запиши.

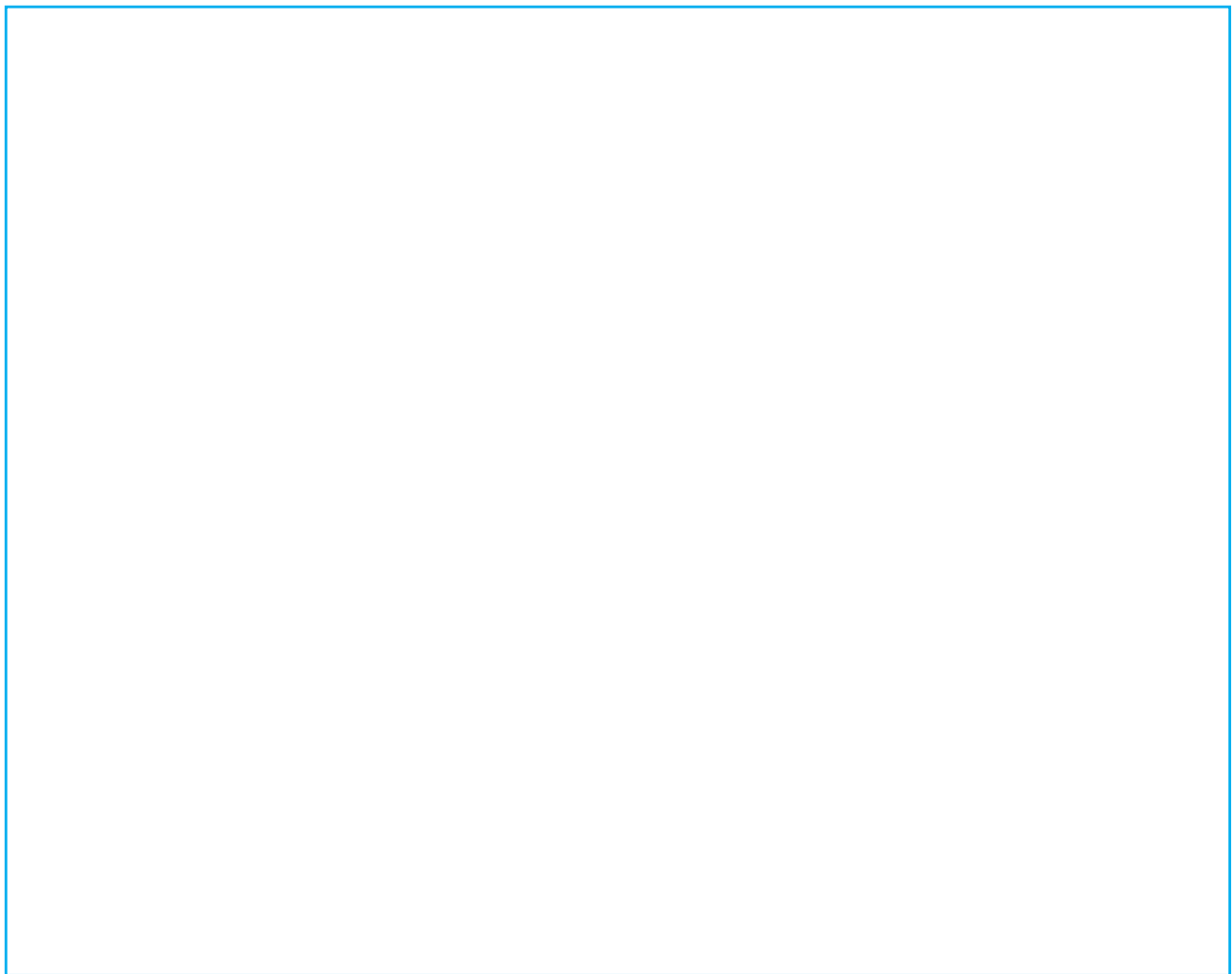
2. Використовуючи ключові слова, склади чотири речення, у яких опиши зв'язок між людиною і природою.

Ключові слова: меблі, дерево, мед, бджоли, птахи, папір, годівниці, бавовна, сукня.

3. Через несправний кран кожні 10 секунд з нього витікає 10 крапель води. Із цих крапель за добу збирається 15 літрів води. Обчисли, скільки води витече за тиждень; за місяць. Зроби висновки.

4. Склади і запиши діалог «Про що могли б розмовляти кисень і вуглекислий газ?».

5. Намалюй, який вигляд матиме наша планета, якщо зникнуть рослини та тварини.

Чому матеріали використовують повторно

1. Розглянь малюнки. Тіла, виготовлені з природних матеріалів, обведи **зеленим** олівцем, а зі штучних – **червоним**.

2. Зазначені відходи захоронено на сміттєзвалищі. Підкресли ті з них, які розкладаються найшвидше.

СТАЛЬ

ПЛАСТИК

СКЛЮ

ПАПІР

3. Розподіли назви речовин у дві групи: природні та штучні.

Золото, бетон, картон, вода, папір, мідь, пісок, гума, скло, цегла, нафта, деревина, фарфор, граніт.

Природні _____

Штучні _____

4. Проведи дослідження. Скільки пакетів зі сміттям виносить твоя сім'я до контейнера за тиждень? А за місяць? Яке саме сміття переважає? Запропонуй, як зменшити кількість побутового сміття.

5. Чотири предмети розподілили на дві групи. Яку властивість було використано під час поділу цих предметів на групи? Запиши.

Група 1		
Група 2		

6. Добери у пару штучний і природний матеріал, з яких можна виготовити ту саму річ. Запиши. Якому матеріалу ти віддаєш перевагу? Обґрунтуй.

7. У групах або самостійно склади чотири віршовані рядки на екологічну тематику.

Що таке екологічні проблеми

1. Велика загазованість шкодить здоров'ю.

● Запропонуй спосіб збереження чистоти повітря.

● Які заходи можна провести, щоб очистити повітря?

2. На світлинах показано два способи пересування містом. Який з них кращий для навколишнього середовища? Поясни чому.

А

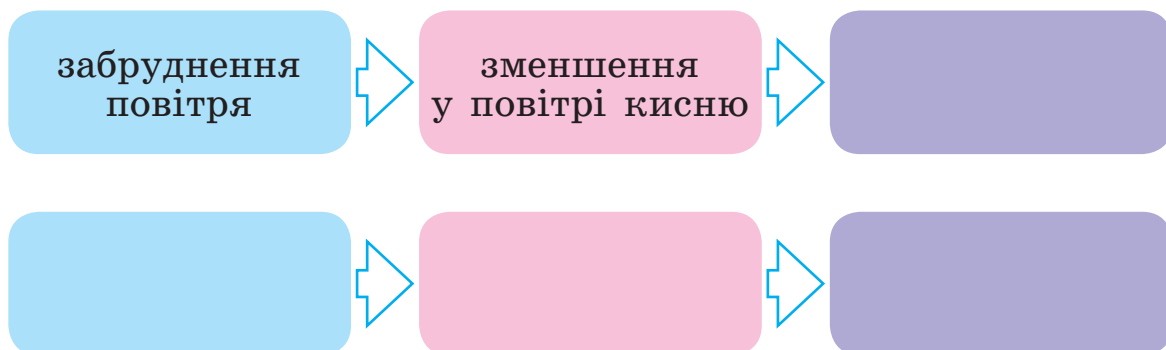
Б

3. Кожні 3 секунди на Землі вирубують близько 800 дерев; викидають понад 3000 бляшанок; сходять з конвеєра 4 нові автомобілі, вихлопні гази яких будуть забруднювати повітря. Якою ти уявляєш нашу Землю через 100 років? Намалюй.

4. Склад ґрунту змінюється як унаслідок природних процесів, так і через людську діяльність. Яка із зазначених змін відбувається тільки завдяки природним чинникам? Познач ✓.

- Зменшується кількість поживних речовин через внесення отрутохімікатів.
- Утворення пустель через вирубування лісів.
- Вимивання поживних речовин сильними дощами.

5. Заповни схему, продовживши ланцюг наслідків забруднення повітря. Зобрази за зразком ланцюг наслідків забруднення океану або ґрунту (за вибором).

Людина – найбільша цінність

1. Продовж речення, обравши один з поданих варіантів. Свою відповідь обведи та будь готовий/-а її пояснити.

Чим багатший у нас внутрішній світ, ...	тим цікавіше у нас життя.
	тим більше у нас друзів.
	тим більше ми знаємо.
	тим багатшими ми стаємо.

2. Розподіли у відповідні комірки таблиці предмети та поняття, які належать до матеріальних і духовних цінностей.

Керамічний посуд, казки, збірка легенд, залізний меч, народний звичай, жіночий браслет, чоловіча каблучка, комп'ютер, літопис, сімейна традиція.

Матеріальні цінності	Духовні цінності

3. Що не є благодійністю? Обери правильну відповідь. Познач ✓.

- пригощати друга
- видавати стипендію учням
- лікувати незнайомого хворого

4. Що є справедливістю? Утвори пари відповідних речень.

Тато працює на заводі.	●	●	Отримує нагороди на виставках.
Тітка вирощує на городі овочі.	●	●	Отримує достойну заробітну плату.
Сестричка сумлінно навчається у школі.	●	●	Отримує задоволення від власної праці.
Мій сусід дресує собаку.	●	●	Отримує відмінні оцінки.

5. Пригадай казку «Лисичка та Журавель». Запиши кожному з героїв казки якості, що їм притаманні. За потреби користуйся словами з довідки.

ЖУРАВЕЛЬ

ЛИСИЧКА

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

ДОВІДКА: нещирість, підступність, винахідливість, доброта, чуйність, гостинність, порядність, довірливість, щирість, улесливість, чемність, ввічливість, хитрість, доброзичливість, неввічливість.

Вчимося володіти собою

1. Обери якості, притаманні самостійній людині. Познач ✓.

- Небажання спробувати незнайому справу.
- Упевненість та наполегливість у досягненні мети чи мрії.
- Небажання брати на себе відповідальність за свої дії, вчинки.
- Уміння об'єктивно оцінювати результати своєї праці.
- Бажання робити все наперекір порадам дорослих.
- Бути дисциплінованим.

2. Продовж речення. Напиши, на свій розсуд, за що ти відповідальний/-на у житті сьогодні.

Я відповідальн _____

3. Як сказати про боязку людину: *небезпечна* чи *несмілива (нерішуча)* людина? Потрібне підкресли.

4. Обери твердження, яке тобі імпонує. Познач ✓. Запиши пояснення.

- Я сам/-а собі хороший/-а друг/подруга.
- Я добре комунікую (спілкуюся) з однокласниками.
- Я щаслива людина.
- Я вмію слухати.
- Я люблю своє життя, воно прекрасне.

Я так думаю, тому що _____.

5. Відрекомендуй себе, називаючи свою позитивну рису особистості. Слідуй за початком речень.

Мене звати _____ . Не хочу хвалитися,
але я _____ .

6. Пограй з однокласниками у гру «Зрозумій мене без слів». Разом театралізуйте (або намалюйте) такі прохання.

Не відчиняй нікому двері!	Подай мені книжку.	Обережно, у склянці гарячий чай!

7. Прочитай вірш Григорія Бойка. Який настрій створює цей текст? Запиши обґрунтування своєї думки.

ХВАСТУНЕЦЬ

Хлопчик Толя — молодець,
тільки трішки хвастунець.
Якось ми пішли на став.
Він мені таке сказав:
— Слово честі, не хвалюся,
я ні-чо-го не боюся!.. —
Враз на слові цім з дороги —
Толі ящірка під ноги.
З переляку, у тривозі
наш хвалько мерцій навтік.
Та спіткнувся на дорозі
й прикусив собі язик.

Моя дорога до успіху

1. «Відповідаєш за результати своїх дій». **Крок 1.** Обери життєву ситуацію. **Крок 2.** До цієї ситуації добери одну або кілька умов успішності. Чи достатньо лише однієї умови? Доведи.

Життєві ситуації	Умови (причини) успішності
Не конфліктувати з друзями	віра в себе
Навчитися робити щось своїми руками	щасливий випадок
Мати хороші успіхи в навчанні	велике бажання
Мати повагу від друзів	самостійність
Гратися, скільки заманеться	вдача
Робити добрі справи	сила волі
Піклуватися про свою родину	допомога рідних
Досягати поставленої мети	працелюбність
Брати участь у житті класу/школи	вміння долати труднощі
Самостійно приймати рішення	випадковість
Бути успішним	допомога та підтримка друзів

2. Які місця, де бувають люди, можна назвати небезпечними? Наведи 2–3 приклади. Поряд запиши кілька основних правил поведінки в кожному із цих місць.

3. «Відгадай професію».

Я _____, я відповідаю за те, щоб люди більше посміхалися.

Я _____, я відповідаю за те, щоб люди жили у добротних і комфортних будинках.

Я _____, я відповідаю за те, щоб перемагала справедливість.

Я _____, я відповідаю за те, щоб усі вміли читати.

4. «Хороші та погані звички». Для досягнення успіху потрібно дотримуватися певних дій і правил. До кожного стовпчика впиши два-три приклади.

Я завжди роблю...	Я ніколи не роблю...
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

5. З'єднай частини тверджень, продовж останнє речення.

- Допомогти другу досягнути успіху – ● ● крок на шляху до успіху.
- Усвідомлена помилка – ● ● подвійний успіх.
- Чим більше задумано, ● ● хто грає за правилами.
- Перемагає той, ● ● тим більше досягнеш.

Усі ці практичні поради важливі для досягнення _____.

6. Заповни особисті зобов'язання, які допоможуть тобі досягнути успіху.

Я, _____

усвідомлюю, що мені подобається моє ім'я й такі мої якості:

Я хочу рости та розвиватися. Ось такі зміни у мені є моїми досягненнями:

Я і надалі хочу досягати нових цілей:

Для цього я маю намір ретельно займатися:

Як жити серед людей

1. Добери за зразком слова з довідки.

Зі щирим серцем – з добрими намірами.

Щире прохання – _____

Щира дружба – _____

Щира душа – _____

Щирий друг – _____

Щира молитва – _____

ДОВІДКА: справжній, чесний, вірний, самовідданий, дійсний, правдивий, відвертий, сердечний, чистий, ласкавий, палкий, завзятий, старанний, безкорисливий, гостинний, приятний, привітний, душевний, людяний.

2. Утвори пари антонімів – назв чеснот.

доброчесність ●	● упертість
щедрість ●	● підлість
ввічливість ●	● скупість
поступливість ●	● нечемність

3. Утвори ряди синонімів – назв чеснот.

благодійність ●	● витривалість, толерантність
доброзичливість ●	● благодіяння, милість
милосердя ●	● завзятість, невтомність, настирність
наполегливість ●	● людяність, щирість, гостинність
терплячість ●	● доброчинність, добродіяння

4. Утвори пари «слово – значення».

Мораль

- Уміння розрізняти, що таке «добро», а що таке «зло».

Право

- Правила поведінки, що записані в законах, виконання яких захищає держава.

Сумління

- Прийняті та схвалені в суспільстві правила поведінки.

5. Допиши речення.

Конфлікти виникають тому, що _____

Щоб уникнути конфлікту, треба _____

6. Запиши три правила, які, на твою думку, є найважливішими під час роботи в команді.

7. Кожна людина мріє жити в гарному суспільстві: щоб люди навколо були чуйними; щоб діти вчилися в хорошій школі, де викладають добрі вчителі; щоб продавці на ринку були ввічливими, а чиновники чесними і порядними. Як створити таке суспільство? Поділися своєю думкою.

Як запобігти небезпечним ситуаціям

1. Розгадай ребуси та опиши, яка небезпека можлива від цих об'єктів.
газета''' _____

гол + "рука _____

оса'' + кріп _____

право'' + скат' _____

сік' + "парник + и _____

2. Установи відповідність між ситуацією та діями. Доповни рекомендаціями стосовно кожного випадку. Назви екстрені служби, що можуть зарадити у цих ситуаціях. Який номер виклику їх у разі потреби?

У приміщенні:	Дія (А, Б, В)	Екстрена служба	Номер телефону для виклику
Відчувається запах газу			
Сталася аварія водопроводу			
Виникла пожежа			

- А. Закрити кран, що перекриває подачу води до приміщення.
- Б. Вийти негайно з будинку по сходах, не користуватися ліфтом.
- В. Негайно провітрити приміщення.

3. Уяви, що ти опинився/-лася в незнайомому місті й не знаєш, як дістатися до потрібного тобі місця, але адресу цього місця ти знаєш. Ти побачив/-ла поліцейського. Напиши, як ти до нього звернешся і про що запитаєш.

4. Утвори пари зображень захисного спорядження та відповідних ситуацій, де його використовують.

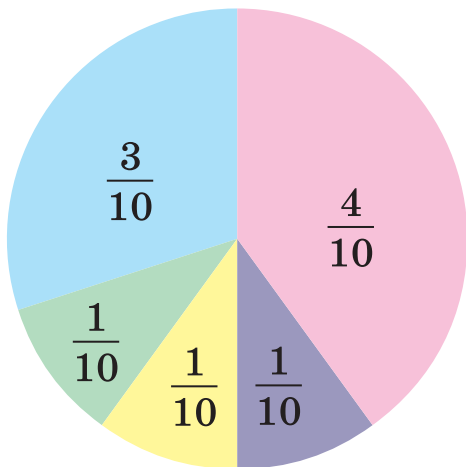

5. Що потрібно зробити, якщо ліфт застряг між поверхами? Познач ✓.
- Голосно кликати сусідів.
 - Зв'язатися з диспетчером, натиснувши на кнопку виклику.
 - Самостійно розтиснути двері.
6. Що потрібно зробити, якщо в ліфт з тобою збирається зайти незнайома людина? Познач ✓.
- Почекати, коли вона поїде.
 - Привітатися.
 - Запитати її ім'я та прізвище.

Безпека на дорозі

- У кожному ряду знайди та викресли «зайве» слово (слова).
 - Дорога, проїзна частина, тротуар, перехрестя, будинок.
 - Червоне, жовте, синє, зелене.
 - Бережливість, добросовісність, легковажність, відповідальність, старанність.
- Розглянь діаграму, що показує статистичні дані та причини дорожніх пригод за участі дітей. Познач ✓ причину, від якої трапляється найбільша кількість дорожніх пригод. Зроби висновки.

- Перехід дороги в невстановленому місці
- Невиконання команди (сигналу) світлофора
- Ігри на проїзній частині
- Неправильний вихід із транспорту
- Інше

- Якого з правил слід дотримуватися, коли ти катаєшся на велосипеді? Познач ✓.

- Не виїжджати на дорогу, якщо тобі не виповнилося 14 років.
- Їхати на зелене світло для пішоходів, а на червоне зупинятися.
- Тримати захисний шолом в рюкзаку за спиною.

4. Обведи або розфарбуй зазначені об'єкти у відповідний колір.

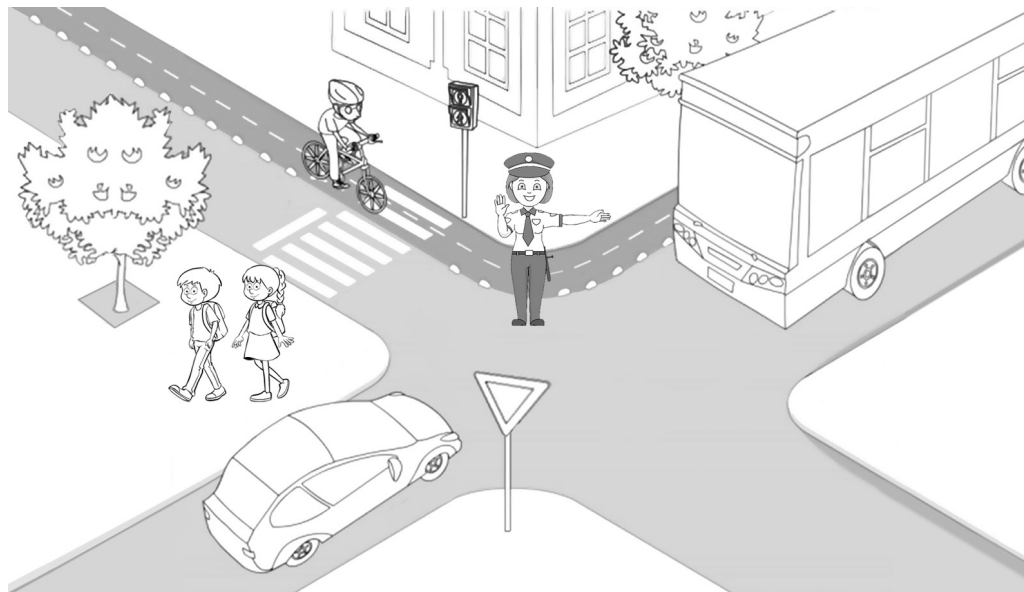
Червоним – пішоходів.

Синім – транспортні засоби.

Зеленим – дорожні знаки.

Помаранчевим – розмітку на дорозі.

Фіолетовим – регулювальника.

5. Склади за малюнками та початком речень правила безпеки громадян на залізниці.

Переходити колії дозволяється тільки в _____

Бігати по платформі _____

Стрибати з платформи на колії _____

Підніматися на дах поїзда суворо _____

Використовувати навушники та мобільні телефони при перетині залізничної колії _____

На залізничному переїзді треба орієнтуватися за сигналами світлофора та звуковою сигналізацією. Забороняється перетинати колію, коли шлагбаум _____

Що таке правопорушення

1. «Знайди головне». З ряду слів, що тлумачать подане великими буквами, підкресли лише ті два, що є найістотнішими (найголовнішими).

ШКОЛА: дзвоник, учні, зошит, учителі, перерва.

ЛІКАРНЯ: лікар, ліжко, хворий, шприц, антисептик.

ЗООПАРК: тварини, квиток, сторож, клітки, м'ясо.

ПРАВОПОРУШЕННЯ: поведінка, час, наслідок, обман, злочин.

2. Обери та обведи букву біля правильної відповіді.

Дисциплінованість – це...

А відповідальність

Б скромність

В сором'язливість

Г ввічливість

3. Що має зробити кожна людина перед тим, як здійснити якусь дію (учинок)?

4. Придумай початок речення.

1. _____, тому що я дотримуюся правил дорожнього руху.

2. _____, тому що не хочу наражати себе на небезпеку.

3. _____, тому що я поважаю інших людей.

5. Опиши, що відбувається на цьому зображенні. Зроби висновок.

Висновок. _____

6. Візьми інтерв'ю у своїх однокласників. Закінчи речення.

_____ відповів/-ла: «Якщо я знаю, що вчинив/-ла неправильно, _____

_____ відповів/-ла: «Коли у моїй присутності ображають людину, _____

_____ відповів/-ла: «Якщо я образив/-ла іншу людину, _____

_____ відповів/-ла: «Якби я був/-ла б на місці вчителя, _____

7. Пронумеруй речення у правильній послідовності.

Пам'ятка «Як прийняти правильне рішення»

- Передбач, як твої дії (твій вчинок) вплине на інших та тебе самого/саму.
- Дій сміливо й відповідально.
- Похвали себе за правильно обране рішення.
- Не роби те, що може мати погані наслідки.
- Перед тим як щось зробити, зупинись і подумай.

Як людина змінює світ

1. Розглянь зображення та дай відповіді на запитання.

А. Як змінилися торгівля, громадський транспорт та засоби зв'язку? Обговори зі своїми однокласниками відмінності, помічені на зображеннях. Запиши їх.

Минуле

Сучасне

Б. Що ти думаєш про ці зміни? Які переваги вони дали? Запиши.

2. Запиши 2–3 назви технічних винаходів, які змінили життя людей і які використовують у:

а) наших оселях – _____
_____;

б) школі та класі – _____
_____;

в) транспорті – _____
_____;

г) спілкуванні між людьми – _____
_____.

3. Перевір себе, чи вмієш ти відрізнити реальні історичні факти від вигадок. Обведи букви, якими позначено реальні історичні події. За потреби користуйся додатковими джерелами інформації.

А. Уродженець Житомира Сергій Корольов є засновником наукової лабораторії з розробки ракетних літальних апаратів. У 1957 році під його керівництвом було запущено на навколоземну орбіту перший в історії штучний супутник Землі.

Б. У дитинстві Ліна Костенко мріяла стати льотчицею. Бажання було настільки сильним, що вона змайструвала собі саморобний парашут із старої маминої парасолі та простирадла, піднялася з ним на горище і стрибнула. Тоді маленька Ліна ледве не загинула, тому з мрією дитинства було покінчено. Вже дорослою вона стала педагогом і лише згодом відкрила талант до поезії.

В. Старі люди розказують, що колись у повітрі колихалося щось таке, ніби куля-м'яч. Хтось її штовхнув, і вона розірвалася; полетіли шматки в різні боки – й утворилися Земля, Сонце, Місяць, зорі. Завдяки китові, який підмостив свого хвоста, наша Земля утрималася, а то була б полетіла в безодню...

4. Напиши есе «День без мобільного телефону».

Це ми можемо

1. Які людські якості потрібно плекати у собі, щоб не шкодити природі та не дозволяти це робити іншим?

2. Розгадай ребус та віднови вислів. До чого він закликає?

У спорті обидві сторони мають знати, що вони в грі.
(Пол Родрігес, американський актор)

3. Прочитай вислів. Рухайся за годинниковою стрілкою. Чи погоджуєшся ти з твердженням?

ду,	на	справ	ді	є
ро	ти	ти	по	пла
при	хис	Пла	віт	на
ку	за	ни	ря	ми
ди	ду,	во	та	за
ни.	ди	лю	ту	хис

4. Продовж прислів'я.

Чисто не там, де прибирають, а _____

Не плюй у криницю, бо _____

5. Познач ✓ причину забруднення повітря.

- природні явища
- зв'язок між явищами неживої природи
- господарська діяльність людини

6. Установи відповідність.

Екологічна проблема	Причина
Забруднення моря	Надмірне використання хімічних добрив на полях і городах.
Випадання отруйних опадів	Добування і транспортування нафти.
Висихання водойм (озер, ставків тощо)	Викиди у повітря отруйних речовин.

7. Доповни екологічні поради (допиши 2–3 слова).

Екологічні поради

- Відмовляймося від _____
- Здаваймо на переробку _____
- Економно використовуємо _____
- Купуймо менше _____
- Сортуймо _____
- _____

